

ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ԿԱՐԵՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԸ ԵՎ ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԷԿՈՒՄԵՆԻԿ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԻ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

Ժամանակակից Էկումենիկ շարժումը ծնվել է Արևմտյան քրիստոնեության ընդերքում XIX դարի վերջում և օրյեկտիվորեն մի մոր երևույթ է, որի հետ Եկեղեցին մինչև այդ դեռ չէր առնչվել: XX դարում այն զարգացավ՝ իր մեջ ներգրավելով քրիստոնեության համարյա բոլոր թևերը ու մեծ թափ ստացավ: Կարծում եմ, որ հաջորդ դարը կդառնա Էկումենիկ շարժման զարգացման մի մոր փուլ, և որ ընկերային ոլորտում միջեկեղեցական համագործակցությունը կլինի այդ շարժման հիմնաքարերից մեկը:

2000 թվականը սկսվեց Էկումենիկ անախատեալ արարողությամբ՝ Կաթողիկե Եկեղեցու քահանայապետ Հովհաննես Պողոս Բ-ն, Անգլիկան Եկեղեցու առաջնորդ, Քենթրբերիի Արքեպիսկոպոս Ջորջ Քերիի և օրթոդոքս միտրոպոլիտ Աֆանասիի հետ բացեց Վատիկանի Պետրոս և Պողոս առաքյալների տաճարի դռները: Այդ իրադարձության Էկումենիկ բնույթը խանդավառ կերպով ընկալեց հատկապես երիտասարդությունը: Արդի ժամանակաշրջանում՝ ինֆորմատիկայի, գլոբալ տրանսպորտի, գիտական, մշակութային կապերի, միևնույն ժամանակ ահաբեկչության, տեղային բնույթ ունեցող պատերազմական հակամարտությունների, հեգեմոնիզմի, անջատողականության և ազգամիջյան բախումների դարում, Էկումենիկ գաղափարները, միջեկեղեցական կապերը, երկխոսությունը Եկեղեցիների գործունեության կարևորագույն տարրերից մեկն են:

Հայաստանը և Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին մեծ կարիք ունեն այդպիսի կապերի ընդհանրապես և ընկերային ոլորտում՝ մասնավորապես: Նախ այն պատճառով, որ խորհրդային տարիների ընթացքում, զրկված լինելով հասարակության ընկերային կյանքին ակտիվորեն մասնակցելու իրավունքից, կորցրել էր միակի՝ միայն գոյություն ունեցող ավանդույթներն ու հարուստ փորձը: Բացի դրանից, Հայ Եկեղեցին չունի ամհրաժեշտ մյուսական միջոցներ այսօրվա Հայաստանի ընկերային հսկայական կարիքների մույնիսկ մի մասը դարձանելու համար: Պետական համապատասխան համակարգը մույնպես շատ թույլ է, որն իր հերթին բացատրվում է տնտեսության ընդհանուր թուլությամբ: Մեր կարծիքով որևէ միտում չի մկատվում, որ մոտ ապագայում այդ իրավիճակը արմատական փոփոխությունների կենթարկվի, և մեր պետությունը իր վրա կվերցնի ընկերային ծառայության լիակատար և համարժեք ֆինանսավորումը, կստեղծի համապարփակ համակարգ: Ուրեմն, Հայ Եկեղեցին, արտասահմանյան քույր Եկեղեցիների օգնությամբ, կարող է լրացնել այդ բացը, իսկ հետագայում իր վրա վերցնել ընկերային ծառայությունների մի մասի պատասխանատվությունը:

Մյուս կողմից, արևմտյան միջեկեղեցական օգնության գրասենյակները, ինչպես նաև այլ կազմակերպություններ, Հայաստանում աշխատելիս ձգտում ունեն համագործակցել այնպիսի հեղինակավոր գործընկերոջ հետ, ինչպիսին Հայ Եկեղեցին է: Եթե Արևմուտքը շահագրգռված է հետխորհրդային տարածքում իսկապես քաղաքացիական, ժողովրդավարական հասարակարգի ստեղծմանը նպաստելու, այն պիտի աշխատի Հայաստանում, պիտի համագործակցի երկրում գոյություն ունեցող հասարակական կազմակերպությունների, Եկեղեցու հետ: Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, համահունչ վերջին տարիների գործընթացներին, ընթացում է հավասարության և փոխադարձ հարգանքի ոգու վրա կառուցված համագործակցության ուղիով: Այն ակտիվորեն ձգտում է եղբայրական սերտ հարաբերություններ հաստատել քրիստոնյա այլ Եկեղեցիների, մարդասիրական միջազգային կազմակերպությունների հետ: Այդ կապերը մկատելիորեն ամրացան, բազմազան դարձան վերջին տասնամյակում: Դրա վկայությունն են համատեղ տարբեր ծրագրերը, որոնք կատարվել են կամ կատարվելու են այլ Եկեղեցիների մասնակցությամբ: Դրա վկայությունն են նաև էկումենիկ տարբեր խորհուրդներին, կազմակերպություններին, համաժողովներին մասնակցությունը, Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգևորականների և աշխարհական ներկայացուցիչների ելույթները տարբեր էկումենիկ ու միջեկեղեցական հանդիպումների ժամանակ: Այդտեղ մշտապես ընդգծվում է մեր Եկեղեցու ազատ, հավասար, փոխհարգանքի ու փոխհամաշխարհային դիրքորոշումը այլ քրիստոնյա Եկեղեցիների մկատմամբ: Դրա լավագույն ապացույցներից է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ և Կաթողիկ Եկեղեցու հովվապետ Հովհաննես Պողոսի Բ-ի հանդիպումը Վատիկանում և դրա ընթացքում ընդունված համատեղ հայտարարությունը, որտեղից տեղեկանում ենք, որ «Մենք հաստատում ենք, որ Կաթողիկե և Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղե-

ցիները ունեն ճշմարիտ խորհուրդ, եպիսկոպոսների առաքելական հաջորդականություն, քահանայություն և հաղորդություն: Մենք շարունակում ենք աղոթել համուն մեր միջև տեսանելի ու լիակատար միության հաստատման: Պատարագը, որը մենք համատեղ մատուցեցինք, խաղաղության կոչերը, որոնք մենք փոխանակեցինք, և օրհնությունը, որ մենք հանում մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի համատեղ տվեցինք, վկայում է այն մասին, որ մենք եղբայրներ ենք եպիսկոպոսության մեջ»: Այս համատեղ հայտարարությունը կարևորում ենք մասնա կապտճառով, որ մուսուլմանները որոշ մեծ Եկեղեցիների ներկայացուցիչներ հակված են մեր Եկեղեցին դիտել որպես անցյալի մի արևելյան Եկեղեցի, որը պահպանել է «դարավոր ու հազարամյա ավանդույթը, սահմանափակվել է միայն իր ծիսական կյանքով և դարձել, այսպես ասած, հնազույց մի երանելի ժամանակաշրջանի բեկոր»: Ակտիվորեն մասնակցելով մեր երկրի հասարակական կյանքի բազում, հատկապես ընկերային ու լուրսներին, ինչպես մասնա Էկումենիկ շարժման արտասահմանում, լայնածավալ միջեկեղեցական կապեր հաստատելով, մենք կապացուցենք այդ պատկերի թուր լինելը:

«Էկումենիզմ» բառն ունի մի քանի իմաստներ: Այսօր այն մեկնաբանվում է որպես միջեկեղեցական ասոցիացիաների ստեղծում, համատեղ աղոթքներ, աստվածաբանական քննարկումներ, քրիստոնեական Եկեղեցիների միջև գործնական համագործակցություն: Եկեղեցիների Համաշխարհային խորհուրդն այսօր Էկումենիկ շարժման ճանաչված կենտրոնն է: Այն միավորում է ավելի քան 100 երկրների 330 քրիստոնեական Եկեղեցիներ, որոնց անդամների ընդհանուր թիվը գերազանցում է 400 միլիոնը:

ԵՀԽ նպատակ չունի միավորել անդամ Եկեղեցիները և ստեղծել մի «գերեկեղեցի», ոչ էլ պաշտամունքի ձևերը մուսուլմաններ, ինչպես երբեմն կարծում են պարզունակ բացատրությունների կողմնակիցները: Նրա նպատակն է՝ խորացնել քրիստոնեական Եկեղեցիների համագործակցությունը: Համաձայն ԵՀԽ կողմից ընդունված փաստաթղթերից մեկի՝ քրիստոնյա Եկեղեցիների Էկումենիկ համագործակցությունը ամփոփվում է «միություն բազմազանության մեջ» բանաձևով: Այդ սկզբունքին հետևելը Եկեղեցիների ինքնությանը և անկախությանը չի սպառնում: Միշտ չէ սակայն, որ ԵՀԽ միավորված ու համերաշխ է գործում: Քանքերայում ու Հարարեում կայացած ԵՀԽ VII, VIII ասամբլեաների ժամանակ ու դրանից հետո բացահայտվեցին մի շարք Օրթոդոքս Եկեղեցիների ներկայացուցիչների մտահոգությունները ԵՀԽ դիրքորոշումների վերաբերյալ: Խոսքը ծիսակատարությունների ընթացքում ժամանակակից լեզվի կիրառության, կանանց ձեռնադրման, սեռական փոքրամասնությունների և մի քանի այլ խնդիրներին ԵՀԽ վերաբերմունքի մասին է: Ներքին խժոժությունների ու անհամաձայնությունների պատճառով ԵՀԽ-ից դուրս եկան Վրացական և Բուլղարական Եկեղեցիները: Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, որն ավանդորդում դասվում է հին ուղղափառ Արևելյան Եկեղեցիների թվին, այդ պարագայում ունի հստակ դիրքորոշում. մենք, պահպանելով մեր

Եկեղեցում բնորոշ ավանդույթները և յուրօրինակությունը, ակտիվորեն մասնակցում ենք ԵՀԽ աշխատանքներին ու մախաձեռնություններին:

Միջեկեղեցական օգնության ժամանակակից հասկացությունը սկսել է ձևավորվել Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո: Այդ կոնցեպցիան սկզբում սահմանափակվում էր օգնությամբ միևնույն Եկեղեցու տարբեր մասերի միջև, ասենք՝ Կանադայի Մեթոդիստ Եկեղեցին օգնում է Գանայի մեթոդիստներին: Մեզանում այդ տիպի կապեր գոյություն են ունեցել շատ ավելի վաղ ժամանակներից: Հետագայում օգնությունը, աջակցությունը հատեցին ոչ միայն աշխարհագրական, այլև մասնաբաժանական սահմանները, ասենք՝ Արևմտյան Եկեղեցիները օգնում էին Հնդկական կամ Աֆրիկյան տարբեր Եկեղեցիներին: ԵՀԽ ստեղծումը մեծապես խթանեց այդպիսի օգնության տարածմանը: 1948 թ. միջեկեղեցական օգնության գաղափարը դարձավ այդ կազմակերպության գործունեության հիմնաքարերից մեկը: Այդ օրերից ի վեր միջեկեղեցական օգնության բաժինը ամենակարևորներից մեկն է ԵՀԽ համակարգում: 1961 թ. այդ բաժինը մոր մանդատ ստացավ՝ «Եկեղեցիներին Էկումենիկ համերաշխություն արտահայտել համատեղ օգնության միջոցով» դրանց կյանքը, առաքելությունը և ծառայությունը ուժեղացնելու նպատակով: Հենց այդ ժամանակաշրջանում սկսեցին զարգանալ մասնակապերը Միավորված ազգերի կազմակերպության հետ: ՄԱԿ-ի երկու մեծածավալ զարգացման ծրագրերի շրջանակում սկսվեց համագործակցությունը ԵՀԽ և նրա անդամ երկրների միջեկեղեցական օգնության գրասենյակների հետ: Այդ ժամանակահատվածը բնորոշվում է հարավային կիսագնդում մի շարք գյուղատնտեսական, բժշկական, կրթական և սոցիալական ծրագրերի իրականացմամբ: Ծրագրերի կատարման ընթացքի հետ զուգահեռ՝ սկսեցին զարգանալ ու մասնագիտանալ միջեկեղեցական օգնության գրասենյակներն ու կազմակերպություններն Արևմուտքում, փոխվեցին միջեկեղեցական օգնության գրասենյակների աշխատանքների շրջանակները, քանի որ շատերը ֆինանսավորվում էին պետական աղբյուրներից և արդեն չէին կարող սահմանափակվել միայն քրիստոնյաների համար կատարվող ծրագրերով: Ավելի մեծ տեղ հատկացվեց ոչ միայն զուտ ֆինանսական օգնությանը, այլև մասնաբաժանական, խորհրդատվական և տեղեկատվական ծրագրերին: Այդ աշխատանքներում փորձ արվեց շեշտը դնել ոչ թե դոնորի տեսակետից ամենաշահեկան ծրագրերի վրա, այլև նրանց վրա, որոնք ամենից կարևոր են առաջարկողների, շահառուների համար: Այստեղ էլ, սակայն, նկատվում է հստակ միտում՝ համակարգել ու ընդհանուր հայտարարի բերել տարբեր երկրներում կուտակված փորձը ու դրա հիման վրա մի պատրաստի ունիվերսալ «դեղատոմս» առաջարկել: Օրինակ, գրեթե բոլոր միջազգային դոնոր կազմակերպությունների համար, այսպես կոչված, «կանանց ծրագրերը» առաջնահերթ կարևորություն ունեն: Դրան անմասն չմնացին մասնաբաժանական ԵՀԽ շրջանակներում գործող միջեկեղեցական օգնության գրասենյակները: Հանրահայտ «Էկումենիկ վարկային հիմնադրամ» կազմակերպության կանոնադրության մեջ կա, օրինակ, այդ կազմակերպությանն ան-

դամակցելու մի այսպիսի մախապայման. «մախազափության անդամների կեսից ավելին կամայք պետք է լինեն»: Մենք պատրաստ ենք անկեղծորեն քաջալերել կամանց մասնակցությունը մեզնից ծրագրերում, սակայն սեռական խտրականությունը, մեր կարծիքով, մտեմացնում է հենց կամանց՝ անտեսում մոտիվացիան ու կոնկրետ երկրի առանձնահատկությունները:

Միջեկեղեցական օգնության գրասենյակների ու ԵՀԽ աշխատանքների վրա մեծապես ազդում են աշխարհում տեղի ունեցող իրադարձությունները: Վերջին տասնամյակի ամենամշամակալիցն, անշուշտ, այն փոփոխություններն էին, որոնք տեղի ունեցան Արևելյան Եվրոպայի ու մասկին խորհրդային Միության տարածքներում: Կոմունիստական համակարգի փլուզումը հսկայական մի մոր դաշտ բացեց միջեկեղեցական օգնության գրասենյակների գործունեության համար, թեև Արևելյան Եվրոպայի ու մասկին խորհրդային Միության երկրները չի կարելի թույլ զարգացած երկրների շարքին դասել. անցման գործընթացները ցավոտ ու դժվարին են բոլորի համար: Այս տարածաշրջանում սկսեցին կազմավորվել ԵՀԽ Կլոր սեղաններ, ու սկիզբ առան երկրների զարգացմանն աջակցող ծրագրեր: Հետագայում Եվրոպայում ստեղծվեց Արևմտյան Էկոմենիկ գրասենյակների ու Արևելյան Կլոր սեղանների գործունեությունը համակարգող մի խորհուրդ, որի մախազափության անդամ է մասն Հայաստանի երկաշաղկապը:

Միջեկեղեցական փոխօգնության և համագործակցության Էկոմենիկ սկզբունքների վրա է կառուցված դեռ 1992 թ. հիմնադրված ԵՀԽ Հայաստանի Կլոր սեղանը (ԿՍ): Այսօր Հայաստանի ԿՍ անդամներ են Հայաստանյայց Առաքելական, ինչպես նաև Կաթոլիկ և Ավետարանական Եկեղեցիները, Հայաստանում գործող մի շարք հասարակական, բարեգործական կազմակերպություններ: Դրանց թվին են պատկանում «Ծեն», «Առաքելություն Հայաստան», «Ս. Սանդուխտ», «Նուարդ» և այլ կազմակերպություններ: ԿՍ դրամական միջոցներ է ստանում բրիտանական Քրիստոնեական օգնության, ամերիկյան միացյալ մեթոդիստների, գերմանական բողոքական Եկեղեցու զարգացման ծրագրերի, Նիդերլանդների կաթոլիկ և բողոքական, Վիեյնարական բողոքականների, դանիական եկեղեցական օգնության գրասենյակներից, «Դանիական հայկական առաքելություն», «Հայաստան հիմնադրամ» շվեյցարական և այլ կազմակերպություններից, ինչպես նաև անհատ, հիմնականում հայազգի, բարերարներից:

Մարդասիրական, ինչպես նաև զարգացման տարբեր ծրագրեր իրագործելու համար 1997 թ. ստեղծվում է Էկոմենիկ գործընկերների կողմից ֆինանսավորվող ԿՍ գրասենյակը, որը տեղակայված է Ս. Էջմիածնում: Գրասենյակի հիմնական նպատակներն են այդ ծրագրերի միջոցով նպաստել Հայաստանի ծանր տնտեսական վիճակի բարելավմանը, ամրապնդել Եկեղեցու ու ժողովրդի կապը, ստեղծել բարենպաստ պայմաններ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու և Հայաստանում գործող այլ Եկեղեցիների միջև եղբայրական համագործակցության մթնոլորտի համար: Գաղտնիք չէ, որ Հայաստանում Եկեղեցին իր գործունեությունն ապա-

հովելու համար չի ստանում ո՛չ պետական նյութական օժանդակություն, ո՛չ էլ էական ու հաստատուն եկամտի աղբյուրներ ունի: Խորհրդային կարգերի փլուզումից հետո սեփականաշնորհման ընթացքում անտեսվեց Եկեղեցու իրավունքը՝ ետ ստանալու 70 տարի առաջ բռնագրավված սեփականության մեծ մասը: Այս պայմաններում եկամտի աղբյուրներ ստեղծելու հնարավորություններից մեկն էլ Եկեղեցու համար կարող են դառնալ զարգացման ինքնաբավ ծրագրերը, որոնք, աշխատատեղեր ստեղծելուց բացի, կնպաստեն Եկեղեցու ֆինանսական որոշակի ինքնուրույնությանը:

ԿՍ գործունեությունը նպաստում է միջեկեղեցական համագործակցությանը ինչպես մեր երկրում, այնպես էլ արևմտահայկական հոլանդական և, որ ԿՍ ծրագրի ստեղծումից ու հաջող զարգացումից հետո հնարավորություն ընձեռվեց Հայաստանում հիմնել այլ Էկումենիկ կազմակերպություններ: Դրանցից առաջին հերթին մշտն Էկումենիկ եկեղեցական վարկային հիմնադրամի (ԷԵՎՀ) Հայաստանի մասնաճյուղը, որի ստեղծումը ԿՍ վարկային ծրագրի տրամաբանական զարգացումն էր: Ի դեպ, Հայաստանը առաջինն էր ետխորհրդային հանրապետություններից, որտեղ ստեղծվեց ԷԵՎՀ մասնաճյուղ: Այժմ մեր օրինակին են փորձում հետևել Ռուսաստանը և Վրաստանը: Էկումենիկ եկեղեցական վարկային հիմնադրամը հիմնադրվել է որպես շվեյցարական շահույթ չհետապնդող հասարակական կազմակերպություն՝ նպատակ ունենալով օգնել եվրոպական երկրների քրիստոնյաներին ետպատերազմյան դժվարին տարիներին: Պատերազմի ընթացքում քանդված բազմաթիվ եկեղեցիների վերականգման անհրաժեշտությունը դրդապատճառ հանդիսացավ հատուկ վարկային հիմնադրամ ստեղծելու համար: 1948 թ. ԷԵՎՀ մտավ ԵՀԽ կազմի մեջ որպես միջեկեղեցական օգնության բաժնի մի մաս: 1970 թ. ԷԵՎՀ սկսեց վարկավորել ոչ միայն զուտ եկեղեցաշինական ու Եկեղեցու հետ անմիջականորեն կապված, այլ նաև ընդհանուր զարգացման ծրագրեր: ԷԵՎՀ գործունեության շրջանակների այս ընդլայնումը ծնեց այն հասկացությունը, որ ԷԵՎՀ միայն ֆինանսական հիմնադրամ չէ: Այն կարող է և պետք է ձևավորի նաև մեր վերաբերմունք դեպի Եկեղեցին, իսկ տեխնիկական ու խորհրդատվական ծառայությունները պիտի նվազեցնեն դրսից անվերջ օգնություն ակնկալելու մտայնությունը: ԷԵՎՀ-ի համընդհանուր քաղաքականությունն է լրացնել բանկային համակարգում գոյություն ունեցող բացերը, վարկեր տրամադրել շուկայականից ցածր տոկոսադրույքներով, վարել ճկուն վարկային քաղաքականություն, որը հաշվի կառնի վարկավորվող ծրագրի բնույթը: Այս վարկերը նախատեսված են առաջին հերթին այն մարդկանց խմբերի համար, ովքեր չեն կարող դիմել բանկերին՝ վարկ ստանալու նպատակով: Պատճառները մի քանիսն են. մերկայացվող ծրագրի պարզունակ ու փոքր լինելը, լիարժեք բիզնես ծրագիր մերկայացնելու անկարողությունը, բանկային տոկոսադրույքը, բանկի համար առաջարկվող գրավի անընդունելի լինելը և այլն: Թվում է, թե այդ պայմանները պիտի նկատելիորեն նվազեցնեն ետ վճարվող վարկերի տոկոսը: Սակայն, կուտակված փորձը ցույց է

տալիս, որ դա այդպես չէ, և հասարակական վարկային կազմակերպությունների այդ ցուցանիշը մուլտիսկ գերազանցում է բանկերին:

ԿՍ մյուս կարևոր նախաձեռնությունն է Էկոմենիկ տեղեկատվական կենտրոնի կազմակերպումը Երևանի պետական համալսարանի Աստվածաբանական ֆակուլտետում: Այս նորաստեղծ հասարակական կազմակերպության նպատակն է հիմնականում ուսանող երիտասարդության շրջանում տեղեկատվություն փոխել Էկոմենիկ շարժման պատմության և արդի փուլի մասին, դասախոսություններ, հանդիպումներ, այլ միջոցառումներ կազմակերպել քրիստոնեության զարգացման, տարածման մասին, քննարկումներ կազմակերպել Հայ Եկեղեցու փոխհարաբերությունների մասին քույր Եկեղեցիների հետ, տարբեր մասնագետներ, հոգևորականներ հրավիրել զրույցների՝ երիտասարդների հետ հանդիպումների համար: Ինչպես հայտնի է, խորհրդային 70 տարիների ընթացքում կրոնը, Եկեղեցին անտեսված են եղել, և սերունդներ են մեծացել՝ զուրկ տարրական տեղեկություններից կրոնի պատմության, մրա դերի ու նշանակության մասին մարդկային հասարակության զարգացման տարբեր փուլերում: Մեր ժողովուրդը, մի հոգևորականի խոսքերով, կարիք ունի մորից մկրտվելու: Այս պայմաններում քրիստոնեական կրթության, կիրակնօրյա դպրոցների դերը անչափ կարևոր է: ԿՍ իր կրթական ծրագրերում անդրադարձավ այդ իրավիճակին՝ միջոցներ տրամադրելով հանրակրթական և կիրակնօրյա դպրոցների կրոնի դասագրքեր տպագրելու համար: ԿՍ աջակցությամբ Երևանի պետական համալսարանի, հոգևոր ճեմարանների մի քանի ուսանողներ և շրջանավարտներ մեկնեցին վերապատրաստման ու կատարելագործման Եվրոպայի առաջնակարգ համալսարաններում, կամ մասնակցեցին ԵՀԽ կողմից կազմակերպված դասընթացների:

Ընկերային ծառայությունները, որոնք նախկինում գտնվում էին պատշաճ բարձրության վրա, խորհրդային Միության փլուզումից հետո մուլտպես խիստ անկում ապրեցին: Մեծագույնս տուժեց հանրակրթական դպրոցների համակարգը: Վիճակը հատկապես դժվարին է գյուղական դպրոցներում, հեռավոր շրջաններում: Եկեղեցին այստեղ էլ փորձում է իր օգնությունը հասցնել: Գերմանական և շվեյցարական Էկոմենիկ կազմակերպությունների աջակցությամբ Սյունյաց թեմում կազմակերպվեց Վայոց Ձորի հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների վերապատրաստման կենտրոն, որտեղ պարբերաբար դասընթացներ են կազմակերպվում: Կազմավորման փուլում են գտնվում Գորիսի և Սիսիանի մամանտիպ կենտրոնները:

Արդի ժամանակաշրջանն իրավամբ համարվում է համակարգչային դար, համակարգչին տիրապետելը ձեռք է բերում մույն նշանակությունը, ինչ որ գրագիտությունը դարասկզբում: Մյուս կողմից, անգլերեն լեզուն դարձել է և՛ համակարգչի հետ աշխատելու, և՛ ազգամիջյան շփման ունիվերսալ միջոց: Հաշվի առնելով այդ, Էջմիածնում և Երևանում կազմակերպվել են անգլերեն լեզվի և համակարգչային ծրագրերին տիրապետելուն նպատակաուղղված դասընթացներ, որոնց կարիքա-

վոր ընտանիքների երեխաները մասնակցում են անվճար: Նման դասընթացներ կկազմակերպվեն Կոտայքի, Արագածոտնի և Ծիրակի թեմերում:

Հայաստանի կույրերի միության և ծրագրավորողների մի խմբի հետ ձեռնամուխ ենք եղել հայերեն և ռուսերեն ծրագրերի ու հատուկ էլեկտրոնային սարքերի պատրաստմանը, որոնք հնարավորություն կտան կույրերին օգտագործել համակարգիչը, տեքստեր գրել և կարդալ:

ԿՍ ծրագրերի թվում են Գուգարաց և Սյունյաց թեմերում անապահով ընտանիքների երեխաների համար ամսուային ճամբարների կազմակերպումը:

«Ծեն» բարեգործական կազմակերպությունը՝ ԿՍ և Հայ Եկեղեցու վաղեմի գործընկերը, Սյունիքի, Արմավիրի և Արագածոտնի մարզերի տասը գյուղերում կազմակերպել է չոր մրգի պատրաստման արտադրություն: Ծրագրի գաղափարը ծնվեց այն մտահոգությունից, որ հեռավոր գյուղերում մուլմիսկ լավ բերքի պայմաններում գյուղացիները շատ ցածր եկամուտ են ստանում ճամապարհների վատ վիճակի, տեղական շուկայի գերհագեցվածության, բնակչության ցածր գնողունակության պատճառով: Ծուկայական տնտեսություն կազմակերպելու համար ցանկացած տնտեսավարող սուբյեկտ պիտի կարողանա իր արտադրանքի համար բարենպաստ շուկա գտնել: Եթե մենք ցանկանում ենք մեր գյուղատնտեսական ապրանքներով միջազգային շուկա դուրս գալ, ապա պետք է բավարարենք շուկայի բոլոր պահանջները, լինենք մրցունակ և առաջարկենք ձեռնտու գներ: Ուրեմն, մուլմիսկ մամր տնտեսություններում ստեղծած արտադրանքը պետք է լինի ստանդարտիզացված, համապատասխանի որակի արևմտյան խիստ չափանիշներին: Մենք պետք է ի վիճակի լինենք միանգամից և պատվիրատուի համար հարմար ժամանակ պահանջվող ապրանքի մեծ քանակություններ առաքել: «Ծեն» միության մասնագետների կողմից մշակված ուրույն տիպի արևային չորանոցները կառուցվեցին վերը նշված շրջաններում, և պատրաստված ծիրանի չրի հենց առաջին մոտջներն ապացուցեցին ընտրված տեխնոլոգիայի ճիշտ լինելը: Այսօր Հայաստանի և Կանադայի, Ֆրանսիայի և ԱՄՆ-ի շուկաներում կարելի է տեսնել «Ծեն» միության «Չիր» դուստր ձեռնարկության գեղեցիկ փաթեթավորված չորացրած բարձրորակ ծիրանի և լուխի չիրի: Չորացման տեխնոլոգիան էկոլոգիապես մաքսիմալ մաքուր է, ծծումբի քանակը չի գերազանցում ամենախստապահանջ երկրների մաքսիմալ թույլատրելի քանակները: Երբ մենք խորհրդակցեցինք շվեյցարական ԷՊԵՐ կազմակերպության մեր Էկոմենիկ գործընկերների հետ, մրանք հայտնեցին իրենց մտահոգությունը, որ կոնսերվանտի քանակը չնայած չի գերազանցում առավելագույն թույլատրվածից, սակայն բավականաչափ մոտ է դրան, իսկ այդպիսի սննդամթերքը, չնայած թույլատրվում է վաճառել Շվեյցարիայում, լավ գնահատականի չի կարող արժանանալ սպառողների շահերը պաշտպանող հասարակական կազմակերպությունների կողմից: Նշվեց նաև, որ եթե մենք ցանկանում ենք օժանդակություն ստանալ ԷՊԵՐ կազմակերպությունից՝ Շվեյցարիայից պատվերներ ստանալու գործում, պետք է անպայման փորձենք, որակը չզցելով, իջեցնել կոնսեր-

վանտի քանակը, հակառակ պարագայում էՊԵՐ եկեղեցական կազմակերպության համար դժվար կլինի այդպիսի արտադրանքի իրացման շուկա գտնել: Այժմ այդ նպատակին հասնելու համար մեր երկու գործընկեր կազմակերպությունները՝ «Ծենը» և «Բիոէկոմեդ» գիտնականների միությունը, մի հատուկ ծրագիր են պատրաստել: Համոզված եմ, որ խնդիրը կլուծվի ըստ պատշաճի, և մենք ի վիճակի կլինենք համարձակ դուրս գալ եվրոպական շուկա: Այս ծրագրի կարևոր տարրերից է լինելու նրա արդյունքների հետ Հայաստանում մյուս չիր արտադրողներին ծանոթացնելը: Ընդհանրապես, մենք մեր տեխնոլոգիական նորամուծությունների, աշխատանքի ընթացքում կուտակված փորձի, գործած սխալների վերլուծության զաղտմիքները չենք պահում: Լայն տեղեկատվությունը միշտ էլ եղել է մեր ծրագրերի հիմնաքարերից մեկը: Ի՞նչ ստացան գյուղացիները «Ծեն» միության հետ այս ծրագրի կատարման ընթացքում: Պրակտիկ աշխատանքի փորձ ձեռք բերելուց բացի, նրանք համոզվեցին, որ հնարավոր է բարձր որակի, մրցունակ արտադրանք ստանալ մույնիսկ համեմատաբար փոքր ներդրումներ անելով, հասկացան, որ համատեղ, կոոպերատիվ աշխատանքը՝ ճիշտ կազմակերպման դեպքում, ավելի շահավետ է, և որ հավատով լցվեցին դեպի Եկեղեցին, որը պատրաստ ու կարող է իրենց օգնության ձեռք մեկնելու:

Մեկ այլ օրինակ, թե ինչպես է հնարավոր համատեղել ընկերային և շահութաբեր ծրագրերը Եկեղեցու աշխատանքում: Բրիտանական Քրիստոնեական օգնության և գերմանական բողոքական Եկեղեցիների զարգացման ծրագրերի գրասենյակների ֆինանսական աջակցությամբ Արտաշատի շրջանի Մրգավան գյուղում գործող եկեղեցու հարևանությամբ հիմնադրվեց արտադրաց: Իրավաբանորեն այն պատկանում է Եկեղեցուն, այսինքն՝ Արարատյան Հայրապետական թեմին, սակայն արտադրացի եկամուտները կտնօրինվեն համատեղ՝ թեմի և գյուղի համայնքի կողմից մի հասարակական խորհրդի միջոցով, որի կազմում կընդգրկվեն ինչպես թեմի, այնպես էլ գյուղի ներկայացուցիչները:

Իհարկե, մենք քաջ գիտակցում ենք, որ թեմերի այդպիսի նորաստեղծ ծրագրերը, հատկապես սկզբնական շրջանում, կարիք ունեն մեթոդական օգնության և աջակցության, ուստի մենք կանենք հնարավոր ամեն ինչ, որ օգնենք թեմերին: Դա հատկապես էական է ստացված արտադրանքի համար սպառման շուկա գտնելու գործում:

Հայտնի է, որ 2000 թ. Հայաստանի գյուղատնտեսության համար չափազանց անբարենպաստ էր երաշտի պատճառով: Տուժել են կարտոֆիլաբուծությունը, հացահատիկային և կերային կուլտուրաները հատկապես անջրդի հողերում: Հաշվի առնելով այդ, մենք դիմել ենք ԵՀՆ հատուկ իրավիճակների գրասենյակ (ԱԿՏ) տուժած գյուղերին օգնություն ցույց տալու խնդրանքով: Իհարկե, այս դիմումը կատարվել է Հայաստանում գործող մյուս պետական և ոչ պետական կազմակերպությունների հետ բազմակողմանի քննարկումներից և մեր հնարավորությունները կշռադատելուց հետո միայն: Կան ռեալ մախադրյալներ, որ դիմումը կբավարարվի,

և մենք հնարավորություն կունենանք տուժած շրջանների ամենակարիքավոր ընտանիքներին անվճար այլուր բաժանել: Այդ կկատարվի թեմերի ակտիվ մասնակցությամբ, ինչը, մեր կարծիքով, կնպաստի օգնությունը հասցեատիրոջը անկորուստ հասցնելուն և կբարձրացնի Եկեղեցու հեղինակությունը: Կարծում ենք, ճիշտ կլինի, եթե այլուրի գոնե մի մասը գնվի Արարատյան թեմին պատկանող այրադացից: Դրանով մենք գործնական օգնություն ցույց կտանք մեր նորաստեղծ ծրագրին, ինչ-որ ժամանակ կապահովենք այն աշխատանքով և հնարավորություն կստեղծենք ստացած եկամուտի մի մասը ուղղել գյուղի ընկերային կարիքների բավարարմանը:

Այնհայտ է, որ հումանիտար օգնությունը անվերջ շարունակվել չի կարող. անգն աչքով էլ երևում է դրա ծավալների նվազումը: Բարեգործական ճաշարանները, մանկատները, այլ մասնատիպ հաստատությունները վաղ թե ուշ պետք է անցնեն պետության հովանու տակ կամ Եկեղեցու միջոցով հովանավորվեն պետության կողմից, ինչպես դա արվում է, օրինակ, Գերմանիայում: Այժմ մեզանից, մեր ակտիվությունից է կախված, թե հետագայում պետությունը ինչ տեղ կհասկացնի Եկեղեցուն ընկերային աշխատանքների ոլորտում: Այդ իմաստով Եկեղեցիների Համաշխարհային խորհրդի Հայաստանի Կլոր սեղանի գործունեությունը, ընդգծելով միջեկեղեցական կապերի կարևորությունը և փոխշահավետությունը, Հայ Եկեղեցու դերը քույր Եկեղեցիների ընտանիքում ամրապնդելու գործից բացի, ծրագրերի կատարման միջոցով Հայաստանի ընկերային վիճակը բարելավելուց բացի, կարող է կարևոր նախադրյալ ստեղծել, որ ապագայում, լայնորեն համագործակցելով պետական ծառայությունների հետ, Եկեղեցին իր ուրույն տեղը գրավի համապետական ընկերային կառուցվածքում: Դրա համար, կարծում են, այսօր մենք պետք է զբաղվենք ոչ միայն ակտիվ ու ամենօրյա պրակտիկ աշխատանքով, այլ նաև օգնենք, որ պատրաստվեն ու մշակվեն Հայ Եկեղեցու ընդհանուր սկզբունքներն ու մոտեցումները ընկերային ոլորտի աշխատանքների մկատմամբ:

